

Název dizertační práce:

**Pedagogická reflexe multikulturní výchovy při práci s literárními texty
na 2. stupni základních škol**

Autorka: Mgr. Jana Kusá

Školitel: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Stručná charakteristika disertační práce:

Rozsah: celkem cca 300 stran, a to včetně cca 40 stran příloh

Použité zdroje: 12 str.

Oponent ihned v úvodu musí konstatovat, že považuje předloženou práci za obhajitelnou. V každém případě jsou v práci rezervy, které autorka nepochybně objasní a obhájí.

a) Zhodnocení významu disertace pro příslušný obor.

Multikulturní výchova (dále jen MKV) a její realizace v hodinách českého jazyka a literatury je nesmírně zajímavým přínosem pro pedagogickou praxi. Zvláště cenné (ještě bude zvýrazněno v další části posudku) jsou především výstupy.

Na celkovém pojetí disertační práce je zřejmé, že autorka se snaží pojmout celou problematiku multikulturní výchovy co nejkomplexněji, což ve vztahu k cíli práce je nejen nesmírně náročné, ale ve své podstatě i nemožné. Už samotné vymezení pojmu MKV je hojně diskutabilní. V praxi dochází sice k prosazování dílčích prvků do pedagogické praxe, ale na druhé straně zůstává opomíjena oblast výchovy k vlastenectví, pro kterou může výuka českého jazyka a literatury významně přispět.

Propojení MKV na literární texty na 2. stupni základních škol nemusí být na první pohled vnímáno jako „revoluční“, ale vzhledem k propojení uvedených ukázek (viz přílohy) na RVP považuji za velice přínosné a podnětné. (Zmiňované metodické ukázky a pracovní listy považuji za konkrétní přínos práce.)

Nelze přehlédnout skutečnost, že autorka se problematice MKV věnuje dlouhou dobu, což dokládá i 16 publikačních počinů.

b) Vyjiždění k postupu řešení problému, použitým metodám a splnění stanoveného cíle

- Autorka velice podrobně analyzuje dostupné čítanky, které mají učitelé na českých školách k dispozici. Analýza čítanek je provedena na vysoké odborné úrovni a v podstatě nelze nic vytknout.
- Str. 121 – jedná se opravdu o náhodný výběr? V této souvislosti vyvstává další otázka – lze z zkušenosti ze Zlínského a Olomouckého kraje aplikovat na celou Českou republiku?
- Str. 187 – 191 (ale i na předchozích stranách): většinou se neuvádí, že přijímané HO nebo HA hypotézu (je to příliš zavazující), spíše se uvádí, že nelze odmítnout – viz Hendl).
- Otázka k diskusi: proč dochází (jaký byl důvod) k verifikaci předvýzkumu? (str. 139).

c) Stanovisko k výsledkům disertační práce a k původnímu konkrétnímu přínosu předkladatele disertační práce.

- Výzkumná část je strukturovaná (podle oponenta) správně a těžko něco podstatného této části vytknout. Výzkumný vzorek zahrnuje širokou škálu čítanek a nepochybně padne dotaz, která čítanky se ve vztahu k realizaci MKV jeví jako nejvhodnější. Lze diskutovat, zda počet respondentů je opravdu reprezentativní.
- Některé položky v dotazníku jsou chybné (resp. ne zcela vypovídající, zvláště v případě ano – ne – nevím (příloha č. 2). Existuje pochopitelně širší škála možných odpovědí.
- Na str. 11 autorka prezentuje cíl „... zachycení probíhající diskuse o směřování soudobé literární výchovy, jež vyúsťuje v hledání nových funkcí předmětu (posílení role literární výchovy při socializaci a akulturaci jedince, podpora komunikačních schopností a čtenářských dovedností, rozvoj mediální gramotnosti apod.).“ Jinak definice pojmů není klasickým teoretickým východiskem (str. 11).
- Přínos v podobě ukázek a metodických listů je nezpochybnitelný!!

d) Další vyjádření, zejména vyjádření k uspořádání, přehlednosti, formální úpravě a jazykové úrovni disertační práce.

Práce má logickou strukturu a její členění na teoretickou a empirickou část je účelné a smysluplné. Přesto lze nalézt i drobné „pihy“ na kráse, jako např. zdvojování tabulek a grafů (v empirické části).

e) Vyjádření, zda předloženou disertační práci doporučit k obhajobě.

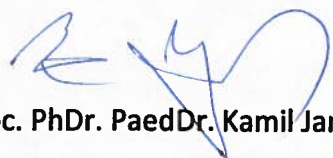
Při obhajobě doporučuji reagovat na následující otázky:

- Jaká byla kritéria k výběru uvedených ukázek pro multikulturní výchovu? Jak a čím byl ovlivněn výběr ukázek?
- V jaké fázi je probíhající diskuse o směřování literární výchovy v souvislosti se závěry předložené disertační práce?

Dále pak reagovat na otázky položené v samotném hodnocení.

Na základě již uvedených připomínek doporučuji komisi, aby na základě úspěšného obhájení předložené disertační práce byl Mgr. Janě Kusé udělen titul Ph.D.

V Opavě dne 15. 12. 2012

Doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Oponentní posudek disertační práce Mgr. Jany Kusé Pedagogická reflexe multikulturní výchovy při práci s literárními texty na 2. stupni základních škol

Jako téma disertační práce si Mgr. Jana Kusá zvolila multikulturní výchovu a její uplatňování v hodinách literární výchovy na základní škole. Tato problematika, jak naznačuje analýza odborné literatury v první části práce a potvrzují výsledky provedeného výzkumu, je velmi aktuální a Mgr. Kusá ji zpracovává s příkladnou precizností a důkladností. Disertační práce obsahuje 259 stran a 28 stran příloh.

Hlavním cílem práce je „zmapování aktuálního stavu a současných možností multikulturní výchovy uskutečňované pomocí práce s uměleckým textem v hodinách literární výchovy na druhém stupni základních škol.“ Autorka rovněž deklaruje, že chce „systemizovat poznatky o multikulturní literární výchově tak, aby vytvořily základní teoretickou oporu pro tuto edukační oblast“ (s. 14). Na základě hlavního cíle pak vymezuje dílčí cíle teoretické a empirické části práce, jejichž naplňování jí vytvořilo prostor pro realizaci pedagogického výzkumu s následnou analýzou a interpretací získaných dat. Mgr. Kusá shromáždila a přehledným způsobem uspořádala značné množství materiálu, který prezentuje ve 12 kapitolách.

V teoretické části práce (kapitoly 1-6) obsáhle, v logickém sledu a s kritickým přístupem k použité odborné literatuře objasňuje pojmy kultura, enkulturace, kulturní identita, akulturace, kulturní pluralita, kulturní relativismus a multikulturalismus. Podává definici multikulturní výchovy, kterou charakterizuje v kontextu současného základního vzdělávání, a upozorňuje na některé odlišnosti v chápání multikulturní výchovy v České republice a v zahraničí. Dále se zabývá formativní a enkulturační funkcí literární výchovy a zmiňuje existující klasifikace literárních textů s multikulturní tematikou. Připomíná stěžejní role čítanky a úlohu osobnosti učitele při realizaci multikulturní výchovy a uvádí rovněž výzkumy, jež se v České republice orientovaly na multikulturní výchovu.

Empirická část disertační práce (kapitoly 7-10) informuje o realizované pilotáži, předvýzkumu a vlastním výzkumu, který se soustředil jednak na obsahovou analýzu vybraných čítankových řad, jednak na zjištění aktuální podoby multikulturní výchovy realizované prostřednictvím výchovy literární a postojů učitelů k multikulturní výchově a jejímu propojení s literární výchovou. Autorka precizně formuluje výzkumné otázky

a hypotézy, za velmi přínosnou z hlediska potřeb obsahové analýzy čítanek považují její kategorizaci literárních ukázek i konstatování o otevřeném charakteru navrženého systému a jeho další možné modifikaci. Závěrečné shrnutí výsledků výzkumných a průzkumných šetření pak přehledně a fundovaně sumarizuje získaná data. Jedenáctá kapitola nastiňuje přínos disertační práce pro pedagogickou teorii a praxi, poslední, dvanáctá kapitola ve stručnosti zmiňuje praktické výstupy disertační práce. Ty mají podobu 15 pracovních a metodických listů založených na využití moderních výukových metod a jsou k dispozici jak na webové stránce <http://multikultizs.blogspot.cz>, tak na přiloženém CD. Také empirická část disertační práce svědčí o kritickém přístupu Mgr. Kusé k odborné literatuře, prokazuje její schopnost koncepční vědecké práce a dovednost spojovat pedagogickou teorii s praxí.

Seznam odborné literatury a pramenů obsahuje celkem 154 položek, z toho zahraničních zdrojů v němčině a angličtině je 27. Soupis analyzovaných čítanek zahrnuje 40 titulů. Připomenout je nutné i 51 školních vzdělávacích programů, které byly analyzovány v rámci pilotáže.

Formální úprava disertační práce včetně seznamu odborné literatury je příkladná, stejně tak i její stylistická úroveň. Drobné neopravené chyby se vyskytují výjimečně, např. na s. 22, 84, 149 a 202.

Otázky a náměty k diskusi:

1. Reflektuje německá odborná literatura změny v pojetí multikulturalismu a multikulturní výchovy v Německu po vytvoření jednotného státu v roce 1990?
2. Na s. 22 autorka vyjadřuje souhlas s tvrzením, že kultura vzniká, jsou-li sdíleny „jazykové zvyklosti, folklór, způsoby jednání, hodnotové rámce a kolektivní představa o sobě samých (Eagelton, 2000: 48). Respektování tohoto principu nedovolí zahrnout mezi kulturní skupiny například handicapované osoby, jednotlivce s odlišnou sexuální orientací, feministky, drogově závislé apod.“ V poznámce 8 na téže straně doplňuje: „Domníváme se, že se multikulturní výchova zabývá primárně kulturami a nevztahuje se na jakoukoli jinakost či odlišnou formu života.“ (s. 22). Proto jako jistou nesrovnalost považují při kategorizaci literárních textů s multikulturní tematikou vytvoření kategorie 3 zahrnující literaturu s tematikou outsiderství, jinakosti a handicapu (srov. s. 156) a uplatnění této kategorie při analýze vybraných čítankových řad.

3. V seznamu odborné literatury a pramenů je uveden Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání z roku 2005. Liší se pojetí multikulturní výchovy v jeho upravené verzi z r. 2010?
4. Z jakého důvodu byla ukázka z knihy I. Borské Příběh staršího bratra (viz s. 166) zařazena do literatury s tematikou holocaustu?
5. Na s. 200 je zmíněna dodatečná úprava závazného kurikula, „která proběhla v průběhu roku 2011.“ O jakou úpravu se jednalo?

Závěr:

Posuzovaná disertační práce představuje významný příspěvek k problematice multikulturní výchovy realizované na 2. stupni českých základních škol a v obecnější rovině k otázkám spojeným s naplňováním cílů základního vzdělávání formulovaných v RVP ZV. Přínos pro pedagogickou teorii spočívá nejen v systemizaci dosavadních poznatků o multikulturní výchově, ale zejména ve vytvoření teoretické báze pro další rozvoj pedagogického výzkumu zaměřeného na multikulturní výchovu. Přínosem pro pedagogickou praxi je především zpracování multikulturních profilů jednotlivých čítankových řad a obsáhlý soubor metodických a pracovních listů určený učitelům a žákům 2. stupně základních škol.

Disertační práci Mgr. Jany Kusé doporučuji k obhajobě a po jejím úspěšném obhájení doporučuji udělení titulu Ph.D.

V Olomouci 7. prosince 2012

Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
oponentka disertační práce